Aleksandar Šimković

1. JUGOSZLÁVIA HITELRENDSZERE*

A jugoszláv gazdaság fennálló hitelrendszerében kétféle hitelt kell megkülönböztetni: rövid lejáratú és beruházási bankhitelt.

A rövid lejáratú hiteleket a bankok saját, látra szóló letétjeik és a központi banktól kapott hitelek, valamint más rendelkezésre álló eszközök alapján nyújtják. Ez a hitel egyik legfontosabb folyamat, amellyel a pénzt mint forgalmi eszközt forgalomba bocsátják és bevonják. Ezenkívül a pénzügyi folyamatok szabályozását és a társadalmi újratermelés likvidálásának fenntartását is ez a hitel biztosítja.

A beruházási hiteleket a bankok azokból az eszközökből folyósítják, amelyek a gazdaság jövedelemelosztásából származnak, és amelyeket tevékenységük folyamán halmoznak fel (lekötött letétemények, a hitelalap eszközei és azok az eszközök, amelyek a felhalmozásból erednek, de nem tartoznak a pénztömeg keretébe). E hitelek jóváhagyásával és növelésével a bankok nem hatnak ki a forgalomban levő pénz mennyiségére, mivel ezzel csak a meglevő pénzeszközök újraosztását végzik.

Ezenkívül a rövid lejáratú és a beruházási hitelek közötti lényeges különbség abban nyilvánul meg, hogy a rövid lejáratú hiteleket a gazdasági szervezetek a határidő lejártával fizetik vissza, a beruházási hiteleket pedig félévi vagy évi részletfizetéssel törlesztik.

A gazdaság jelenlegi rövid távú hitelezési rendszerének koncepciója alapján a rövid lejáratú hitelekkel csak a gazdasági szervezetek forgóeszközeinek finanszírozása lehetséges. A rövid lejáratú hitelek visszafizetési határidejét úgy határozzák meg, hogy az összhangban legyen ezeknek az eszközöknek megszüntetésével. A beruházási hitelekkel viszont az álló- és

* A szerző dolgozatát a szabadkai Közgazdasági Kar Általános Gazdaságelméleti és Gazdaságpolitikai Katedrájának és a budapesti Marx Károly Közgazdasági Egyetem Pénzügyi Katedrájának együttes ülésére készítette el, amelyet Budapesten 1975. április 23 – 26-áig tartottak meg.

alapeszközöket finanszírozzuk és ezért ezek a hitelek fokozatosan fizethetők vissza a megvalósított felhalmozásból.

A gazdaság rövid lejáratú hitelezésének jelenlegi rendszerét a következő alapelvek határozzák meg:

1. A rövid lejáratú hitelek nem használhatók a végső fogyasztás pénzelésére (személyi, költségvetési, beruházási). Ilymódon a bankok a rövid lejáratú eszközfolyósítással nem hatnak a készárú-forgalomra, mivel a fogyasztók és a beruházók a jövedelemelosztás útján megfelelő mennyiségű pénzeszközhöz jutnak. Ilyen esetekben a bankok csak a beruházási és fogyasztói kölcsönök útján hatnak, amelyek beruházási- és takarékbetétek formájában a bankoknál letétbe helyezett eszközök alapján kaphatók.

2. A gazdaság részére szükséges mennyiségű pénz folyósítását a rövid lejáratú hitelezés útján kapcsolatba kell hozni az áruforgalom folyamatával. Ez azt jelenti, hogy a pénz kibocsátása és visszavonása elsősorban a rövid lejáratú hitelek folyósításával és visszavonásával szabályozható azon a helyen, ahol a pénz mint forgalmi eszköz a forgalomba jut, illetve ahonnan kivonják. A pénz kibocsátása és bevonása elsősorban a termelők áruinak eladásához kapcsolódik.

3. A bankok kivételt tehetnek abban az esetben, ha egyes meghatározott ügyek, kapacitások aktivizálásának, a munkaerőnek hitelezéséről van szó Ezeket a hiteleket még a termelés megindulása előtt adják meg azzal a céllal, hogy biztosítsák a termelési tényezők beszerzésére szükséges eszközöket. Ezek a hitelek a hitelpolitika selejtezési céljainak eszközeit képezik.

Mivel többféle hitel létezik, arra kell ügyelni, hogy az árut csak egy hitel terhelje. A következő általános feltételek szükségesek ahhoz, hogy a társult munka alapszervezete bankhitelt kapjon:

– hitelképes legyen,

– a banknak a hiteligényt írásban kell beadni, melyben fel kell tüntetni a pénz összegét, rendeltetését, a kérés megokolását és a szükséges dokumentációt.

A társult munka alapszervezeteinek hitelképességéből kiindulva az ügyviteli bankok a következő hitelnemeket hagyhatják jóvá:

– áruforgalmi hiteleket (dokumentált áruhitel)

– meghatározott készletek vásárlására szükséges hiteleket,

– meghatározott ügyek finanszírozására szükséges hiteleket.

A társult munka alapszervezeteinek a bankok rövid lejáratú hitelt az eladott de ki nem fizetett áru után adnak, a kereskedelmi munkaszervezeteknek e mellett még a vásárolt és nem megfizetett áru után is adnak bankhitelt. Ezek a hitelek a legjelentősebbek. A jelenlegi rendszerben abból indulunk ki, hogy az áruforgalmi hiteleknek nem kell mennyiségi határt szabni, mert az akadályozná a fázisközi áruforgalmat és a társadalmi újratermelést is lassítaná. A rövid távú hitelek túlzott kibocsátása az áruforgal-

mi hitelek folyósítása útján úgy kerülhető el, ha a hitelek jóváhagyása a következő elveken alapul:

– az áruforgalomra szánt hitelek csakis az árudokumentáció alapján hagyhatók jóvá,

– csak hitelképes társult munka alapszervezete kaphat áruforgalmi hitelt,

– az áruforgalmi hitelek maximális visszafizetési ideje nem lehet több 3 hónapnál.

E hitelek fő célja az, hogy lehetővé tegyék mindazoknak a termelőknek a tevékenységét, akik termékeinek értékesítése a bel- vagy a külföldi piacon biztosított.

A társult munka alapszervezeteinek azért van szükségük ezen hitelekre, hogy pénzügyileg áthidalják azt az időközt, mely az áru előállításától számítva a végső fogyasztó általi értékesítésig terjed.

Az áruforgalmi hiteleknek négy fajtáját különböztetjük meg: áru eladásra, áru vásárlásra, kivitelre és behozatalra szolgáló hiteleket.

Az áruforgalmi hitelek keretén belül külön csoportot képeznek azok a hitelek, melyeket meghatározott készletek vásárlására folyósítanak. E hitelek bevezetése azzal igazolható, hogy például előfordulhat olyan eset, amikor a rendes áruforgalmi hitelek nem használhatók. E hitelek növelik azt a lehetőséget, hogy ugyanazon készletre kétszer is hitelt nyújtanak. Ezenkívül előfordulhat az is, hogy a társult munka alapszervezeteinek egyes tartós készleteire is áruforgalmi hitelt hagynak jóvá, habár ezeknek a készleteknek a finanszírozása a felhalmozásból kell hogy történjen, nem pedig pénzkibocsátás útján. A meghatározott készletek hitelezésével nem történik az összes időnkénti készletek finanszírozása, melyek az újratermelési folyamatban jelentkeznek, mivel a készletek egy része az áruforgalmi hitelek útján biztosított. Ebből kifolyólag a meghatározott készletek hitelei csak azokat az időnként jelentkező készleteket fedezik, amelyek pénzelését a hitelrendszer elfogadta.

A jelenlegi hitelrendszerben a meghatározott készletek hitelének keretén belül megkülönböztethetünk: idényjellegű készletek, kivételes készletek és olyan készletek hitelezését, melyeket kivitelre készítenek elő.

A meghatározott ügyek finanszírozására szükséges hitelek különböznek az áruforgalmi hitelektől.

Amíg az áruforgalmi hitelek előállított áruk alapján hagyhatók jóvá addig a meghatározott ügyek pénzelésére szükséges hitelek az építővállalatoknak fizetett előleg formájában kaphatók, vagy mint pénzeszközök a termelési tényezők megvásárlására. Ezek a hitelek látra szóló letétek alapján kaphatók és a Nemzeti Bank hiteleként (a pénz elsődleges kibocsátásából). A jóváhagyott hitelek a piacon a kereslet növekedését váltják ki még mielőtt az áru is megjelenne. Ezért ez a ráadásként létrehozott fizetőképes kereslet csak abban az esetben igazolt, ha bizonyos területeken a termelési

tényezők (teljesítőképesség, munkaerő, nyersanyag) nincsenek kellőképpen kihasználva, és ilymódon az olyan áru termelése is létrejön, melyre a piacon kereslet mutatkozik.

A meghatározott ügyek finanszírozására szükséges hitelek keretén belül a legjelentősebbek a következők: a mezőgazdasági termékek előállítására és a kivitelre előállított áruk termelésére szolgáló hitelek.

E kétfajta hitel mellett az ügyviteli bankok jóváhagyhatnak még más hiteleket is, mint például: filmgyártásra és forgalmazására, meghatározott könyvkiadványok készleteinek előkészítésére valamint kiadóvállalatok által könyvtáraknak hitelre eladott könyvek hitelezésére. E két fajta hitel különválasztása két okból volt szükséges: elsősorban a fizetési mérlegveszteség miatt, másodsorban azért, mert a mezőgazdasági termelés nem tudta kielégíteni a hazai keresletet.

Az ügyviteli bankok meghatározott általános feltételek mellett fogyasztói kölcsönöket is adhatnak. A meghatározott általános feltételek alatt a következőket értjük: ki kaphat fogyasztói hitelt, mekkora a maximális hitelképessége a hitel élvezőjének, (milyen maximális mennyiségig adhatók a fogyasztói hitelek), mily módon kaphatók (pl. utalvány formájában), maximális visszafizetési idő stb. A fogyasztói hiteleket elsősorban a fogyasztás ösztönzése céljából hagyják jóvá. Ilymódon szabályozhatók egyes termékfajták készletei. A bankok ezentúl nem adnak fogyasztói hitelt különböző szolgáltatások fizetésére (évi szabadság, költözködés, betegség, szülés és hasonló).

Fogyasztói hiteleket a lakosság részére adhatnak a társult munka alapszervezetei is (kereskedelmi munkaszervezetek közvetlenül vagy a kereskedelmi munkaszervezeteken keresztül). A társult munka alapszervezetei a fogyasztói hiteleket a következő eszközökből fedezik: saját ügyviteli alapjaikból, a tartós forgóeszközök hitelének alapjaiból és azokból a hitelekből, amelyeket a bankoktól ilyen célra kapnak. A társult munka alapszervezetei a fogyasztói hiteleket általános alapfeltételek mellett adják.

2. A BANKRENDSZER 1971 UTÁN

A bankokról a hitel- és bankügyekről szóló törvény alapján, amely 1971. december 31-én lépett életbe, a társult munka alapszervezetei, az érdekközösségek és a társadalmi politikai közösségek saját eszközeik társításával bankot létesíthetnek, hogy ilymódon biztosítsák az egyszerű és a bővített újratermelésre és a munka termelékenységének növelésére szükséges eszközöket.

A jelenlegi bankrendszerben az ügyviteli bank külön társult munka alap-

szervezetet képez, amelyet azért hoztak létre, hogy hitel- és más bankügyeket intézzen. Ez a bank Jugoszlávia egész területén végzi tevékenységét. Mint korábban, most is minimum 25 alapító tag létesíthet ügyviteli bankot, kik egyenként legkevesebb 50 millió dinárt kötelesek biztosítani az alaptőkéhez.

A jelenlegi feltételek alapján az ügyviteli bankokat szerződési alapon létesítik.

Minden ügyviteli banknak saját statútuma van, mely összhangban áll a bank alapításáról szóló szerződéssel. A statútum a következőket foglalja magában: az ügyviteli bank szervezéséről és hatásköréről szóló szabályokat, a munka módszerét és a hitel és más bankügyek intézésének feltételeit.

Az ügyviteli bank a működéséhez szükséges pénzeszközöket a következőképpen biztosítja:

– a bank alapítóinak letéteiből, akik szerződés alapján társították és az ügyviteli banknál letétbe helyezték eszközeiket,
– a polgárok letéteményeiből,
– az országban és a külföldön kapott hitelekből
– értékpapírok kiadása révén.

Az ügyviteli bankok azon céllal létesítik az alapítók pénzalapját, hogy a tartós befektetésekhez szükséges eszközöket megteremtsék. Ez az alap azon eszközökből jön létre, melyeket a társult munka alapszervezetei, az érdekközösségek és a társadalmi-politikai közösségek szerződés alapján az ügyviteli bankban társítottak, valamint a bank jövedelmének azon részéből, amelyet az alapítók erre a célra szánnak. Az ügyviteli bank minden alapítónak, aki saját pénzeszközeit az alapítók pénzalapjába helyezte névre szóló igazolást (certifikátumot) ad ki. A bankalapító tag átviheti saját certifikátumát térítmény ellenében más személyre, vagy azt átengedheti más személynek. Társadalmi jogi személyre, aki átveszi a certifikátumot, átszáll minden jog és kötelezettség, amely az előző tulajdonost illette. Meghatározott feltételek mellett, melyeket a statútum magában foglal, az alapító visszavonhatja betétjét az alapítók pénzalapjából vagy azt átviheti egyik ügyviteli bankból a másikba.

A biztonság és az állandó fizetőképesség céljából a bankok takarékalapot létesítenek. Ez az alap azokból az eszközökből lesz, amelyeket az alapítók az ügyviteli bankban társítottak, valamint a bank jövedelmének azon részéből, amelyet az alapítók erre a célra szántak. A bank takarékalapjának az ügyviteli bank tevékenysége útján szerzett eszköze az alapítóké, mégpedig betétalapjuk arányában. E pénzeszköz nem vihető át más ügyviteli bankba és visszavonni sem lehet mindaddig, míg az ügyviteli bank létezik.

Továbbá az ügyviteli bank létesíthet lakás- és kommunális építési, de más hitelalapot is. Ezeket az alapokat a bankalapítók a következő eszközökből hozzák létre:

– kamatokból, melyek az alapból nyújtott hitelekből folytak be,

– a bankok tevékenységének folyamán megvalósított jövedelem egy részéből, és

– azokból az eszközökből, melyeket a társult munka alapszervezetei, az érdekközösségek, a társadalmi-politikai közösségek és más személyek szerződés útján társítottak a bank keretén belül.

A lakás- és kommunális építés hitelalapjának eszközeit, amelyeket ebből az alapból folyósított hitelek utáni kamatokból valósítottak meg, valamint az ügyviteli bank működéséből létrejött jövedelemrészt, amit az alapítók kisajátítottak ezen alap részére, az eszközök alapítói között osztják szét betétrészük arányában.

Az ügyviteli bankokat azok a társult munka alapszervezetei, érdekközösségek és társadalmi-politikai közösségek irányítják, amelyek alapították a bankot, valamint azok a társult munka alapszervezetei, érdekközösségek és társadalmi-politikai közösségek, amelyek az ügyviteli bankon keresztül társították eszközeiket azon joggal, hogy részt vehessenek az ügyviteli bank által megvalósított jövedelem elosztásában, és azon kötelezettséggel, hogy vállalják a bank tevékenységének kockázatát.

A bank közgyűlése a legmagasabb irányítási szerv, amelyet a bankalapítók képviselői képeznek. Az ügyviteli bank egyes alapítóinak nem lehet a szavazatok 10%-nál több szavazati joga. Az ügyviteli bank közgyűlése dönt az ügyviteli politikáról, a hitelek folyósításának feltételeiről, az eszközök letétbehelyezéséről és más bankügyek intézéséről. Ezen a fórumon döntenek az ügyviteli bank maximális megterheléséről az ország területén és külföldön, a jövedelemelosztásról. Itt hozzák meg a bank statútumát, választják a végrehajtó bizottságot, kinevezik a hitelbizottság tagjait, az igazgatót és annak helyettesét. Itt hoznak döntést az ügyviteli bank térítményeinek tarifáiról, itt fogadják el a zárszámadást, határoznak más bankokkal való társulás, beolvadás és csatlakozás ügyében.

A végrehajtó bizottságot a közgyűlésen választják az alapítók sorából, amely tagjainak számát a statútum írja elő. A végrehajtó bizottság gondoskodik a közgyűlés által megszabott ügyviteli politika megvalósításáról.

Az ügyviteli bank igazgatója az egyedüli végrehajtó szerv, akit a közgyűlés nevez ki nyilvános pályázat alapján. Az igazgató választásakor a javallatot a pályázati bizottság adja meg. A pályázati bizottság tagjait a végrehajtó bizottság nevezi ki.

Az ügyviteli bank munkaközösségének nincs saját képviselője az irányítási szervekben (közgyűlés, végrehajtó bizottság, melyek a kockázat viselői). Az ügyviteli banknak, mint munkaközösségnek nincsenek saját eszközei sem, kivéve azokat, amelyekből a személyi jövédelmeket és a foglalkoztatottak közös fogyasztását fedezik. Külön szerződés határozza

meg az ügyviteli bank munkaközösségének és a banknak mint a társult gazdaság formájának viszonyát.

Az ügyviteli bank jövedelmét, amelyet tevékenysége útján valósít meg, a következők képezik: a folyósított hitelek utáni kamatok, a bankszolgáltatások térítésének összege és más jövedelmek, amelyeket a bank tevékenysége folyamán valósít meg valamint azok a jövedelmek, amelyek a közös ügyvitelbe fektetett eszközökből erednek.

Az ügyviteli bank a megvalósított jövedelemből fizeti a kamatokat, míg a jövedelem megmaradt részét három felé osztják:

- az ügyviteli bank munkaközösségének részére,
- a tartalékalapba, és
- az alapítók részére.

Annak a résznek nagyságát, amelyet a munkaközösség kap, a bank közgyűlése határozza meg, a munka eredményétől, a személyi jövedelmek alakulásától és a tartalékalapba szükséges összeg nagyságától függően. A bank közgyűlése az ezzel kapcsolatos határozatot egy évre, de hosszabb időre is hozhatja.

A tartalékalapba helyezett eszközök rendeltetése az, hogy biztosítsák az ügyviteli bank állandó fizetőképességét abban az esetben, amikor a folyószámlán levő eszközök nem elegendők arra, hogy a komittensek megbízását teljesíteni lehessen. Ezeket az eszközöket legkésőbb évvégéig vissza kell helyezni abba az alapba, ahonnan származtak.

A jövedelem azon része, amely az alapítóké a munkálkodás eredményétől függ.

A jelenlegi viszonyok mellett az ügyviteli bank alapításának az a célja, hogy végezzen mindennemű vagy meghatározott hitel- és banküguyeket. Azonban ha a bank fizetőképtelenné válik, azaz ha 6 hónapnál hosszabb időn át nem tud kötelezettségeinek eleget tenni (ha a komittensek megbízásait nem tudja végezni, ha a felvett hitelösszeget nem tudja visszafizetni, kötelességeinek nem tud eleget tenni, mert az eszközöket céltalanul használta, megszűnik. Az ügyviteli bank munkája megszűnik abban az esetben is, ha az alapítók pénzalapjában nincs annyi pénzeszköz, amennyit az ügyviteli bank alapításakor előirányoztak, és ha 3 hónapon belül ezt a hiányt nem küszöbölik ki. Amennyiben az ügyviteli bank abbahagyná működését, legelőször is a takarékbetétek általi követeléseket kell kielégítenie, majd a többi megbízó követelését.

A társadalmi-politikai közösségek is alapíthatnak takarékpénztárat. Ebben az esetben minden jog és kötelezettség az alapító társadalmi-politikai munkaközösségre hárul.

Ezen kívül a társult munka alapszervezetei, az érdekközösségek, a társadalmi politikai közösségek és más társadalmi jogi személyek társított eszközökről szóló szerződés alapján létesíthetnek bankok és takarékpénz-

tárakon kívül más pénzügyi intézményeket is azon célból, hogy közös érdekeiket megvalósíthassák (gazdasági és más tevékenységeik finanszírozását, valamint mghatározott hitel- és bankügyek végzését).

3. A JUGOSZLÁV NEMZETI BANK

Az új alkotmány elfogadásával minőségi változások álltak be a jugoszláv bankrendszerben. A jelenlegi bankrendszerben az ügyviteli bankok helyzete gyökeresen megváltozott. Az ügyviteli bankok irányításában és működésében a társult munka alapszervezeteinek van vezető szerepük. E mellett az új alkotmány elfogadásával a föderáció feladatait átruházták a köztársaságokra és a tartományokra és ezáltal nagyobb hatással vannak a gazdasági és társadalmi fejlődésre.

A társadalmi, gazdasági és politikai rendszerben történt változások megkövetelték a központi bank átszervezését is. A Jugoszláv Nemzeti Bank a bankrendszer keretén belül a föderáció önálló szervezete, amelynek fő feladata, hogy tevékenységével az egységes hitel- és pénzügyi politika céljait szolgálja. Egyben pénzkibocsátó bank is, amely a feladatán keresztül javasolja az egységes pénzügyi politika és hitelpolitika közös alapjának bevezetését. E politika megvalósításának érdekében és a közös pénzkibocsátó feladattal összhangban biztosítja a megállapított pénzkibocsátás példás mennyiségét valamint a bankjegyek és az ércpénz kiadását.

A Jugoszláv Nemzeti Bank a köztársaságok és az autonóm tartományok nemzeti bankjaival együtt az egységes hitel és pénzügyi politika céljainak megvalósítását biztosítja. A Jugoszláv Nemzeti Bank felel a nemzeti valuta stabilitásáért, az általános fizetőképességért és a közösen meghatározott hitel- és pénzügyi-, valamint a deviza-politika megvalósításáért.

A Jugoszláv Nembeti Bank nem hitelezi közvetlenül az ügyviteli bankokat.

A köztársaságok és az autonóm tartományok nemzeti bankjai új pénzügyi intézmények, amelyeknek képviselőik vannak az igazgatói tanácsban és így részt vesznek a pénzügyi és hitelpolitika valamint a központi bank más feladatainak megfogalmazásában és valóra váltásában. A köztársaságok és az autonóm tartományok nemzeti bankjai a közös és pénzkibocsátó feladatokon keresztül a pénzeszközök használatának feltételeit és módját szabják meg a köztársaság azaz az autonóm tartomány területén, valamint megfelelő lépéseket tesznek a köztársaságok illetve tartományok hitelpolitikájának megvalósítása érdekében.

A köztársaságok és az autonóm tartományok nemzeti bankjai az ügyviteli bankokkal együttműködnek és nem hitelezik közvetlenül a gazdaságot. A köztársaságok és az autonóm tartományok nemzeti bankjai a Jugoszláv

Nemzeti Bank elsődleges pénzkibocsátásából megfelelő részt kapnak. Ezekből az eszközökből és azokból, amelyeket a köztársaságok és az autonóm tartományok bocsátanak rendelkezésükre, végzik az ügyviteli bankok hitelezését a köztársaságok illetve az autonóm tartományok elfogadott hitelpolitikájával összhangban.

A Jugoszláv Nemzeti Banknak a következő feladatai vannak: szabályozza a pénz és a hitelek mennyiségét, a valutáris és deviza ügyeket és a külfölddel való hitelviszonyokat, bankjegyeket és ércpénzt ad ki, a Jugoszláv Néphadsereg ügyeit és más ügyeket intéz.

A Jugoszláv Nemzeti Bank irányítószervei a következők:

– igazgatói tanács,

– a Jugoszláv Nemzeti Bank igazgatója,

Az igazgatói tanácsot alkotják: a Jugoszláv Nemzeti Bank igazgatója valamint a köztársaságok és az autonóm tartományok nemzeti bankjainak igazgatói.

A Jugoszláv Nemzeti Bank igazgatója képviseli a Bankot minden más szervezettel való viszonyában.

A Jugoszláv Nemzeti Bank munkaközösségének tanácsa a bank dolgozóinak önigazgatási szerve. A munkaközösség tanácsa megoldja a munkaviszonyokkal kapcsolatos problémákat, törődik a munka fejlesztésével, bankban foglalkoztatottak továbbképzésével valamint minden olyan kérdéssel, amely a bank dolgozóinak társadalmi-gazdasági helyzetével kapcsolatos.

A Jugoszláv Nemzeti Bank tevékenységéhez a szükséges eszközöket a következő forrásokból biztosítja:

1. saját forrásaiból

– a közvetlen igénylőknek nyújtott hitelek kamatjaiból,

– a végzett szolgáltatásokért járó összegből,

– értékpapírok vásárlása és eladása útján megvalósított jövedelemből és

– tevékenysége által megvalósított más jövedelmekből;

2. az elsődleges pénzkibocsátásból adott hitelek utáni kamatból, amelyeket a köztársaságok és az autonóm tartományok bankjai folyósítottak az ügyviteli bankoknál. A kamat e részét a Szövetségi Végrehajtó Tanács határozza meg az igazgató tanács javaslata alapján, a köztársaságok és a tartományok illetékes szerveinek nézetével összhangban.

A Jugoszláv Nemzeti Bank megvalósított jövedelméből fedezik:

– a külföldi hitelek kamatait és más költségeket,

– a betétek utáni kamatokat,

– az ügyviteli bankok tartalékának kamatait,

– az értékpapírok utáni kamatokat és más költségeket,

– a bankjegyek és az ércpénz kiadásának költségeit

– a különálló tartalékalap eszközeit,

– a deviza – valutáris ügyek költségeit.
– a munkaközösség által elosztott eszközöket és
– a többi kiadásokat, amelyek a bank tevékenysége folyamán előfordulnak.

A kockázatok fedezésére különálló alap létesül, amelybe az igazgatói tanácsa javaslatának alapján különítik le a pénzeszközöket az összjövedelemből.

Rezime

Kreditni sistem Jugoslavije

Kreditni sistem u uslovima socijalističkog samoupravnog društva proizilazi iz karaktera društveno-ekonomskih odnosa. Razvoj socijalističke Jugoslavije, koji je započet u toku 1950. godine, zasniva se na samoupravljanju neposrednih proizvođača. Samoupravljanje je bitno uticalo na izmenu društveno-ekonomskih odnosa i na formiranje takve nadgradnje, koja je u skladu sa takvim društveno-ekonomskim osnovama. Sistem odnosa koji se zasniva na samoupravljanju karakteriše se time da banke ne predstavljaju deo državnog aparata, već su one samostalne pri donošenju kreditnih odluka ali samo u okviru svog kreditnog potencijala. Ovako formirana koncepcija znači decentralizaciju bankarskog sistema.

Međutim, u decentralizovanom bankarskom sistemu Narodna banka Jugoslavije merama kreditno-monetarne politike utiče na poslovnu aktivnost banaka.

Sve banke vrše svoju delatnost na čitavoj teritoriji Jugoslavije. U vršenju svoje funkcije, one nisu vezane lokalnim ili regionalnim granicama kako u pogledu prikupljanja slobodnih novčanih sredstava tako i u pogledu plasmana sredstava svog kreditnog potencijala.

U savremenim uslovima banku mogu osnovati organizacije udruženog rada, koje obezbeđuju sredstva. Najviši organ upravljanja bankom je skupština.

Nju sačinjavaju predstavnici osnovača banke. Međutim, osnovači banke ne mogu u skupštini banke imati više od 10% od ukupnog broja glasova.

Realizacijom Ustava SFRJ izvršene su kvalitativne promene u organizaciji i funkcionisanju bankarskog sistema Jugoslavije. U savremenom bankarskom sistemu temeljito je izmenjena pozicija poslovnih banaka, u čijem upravljanju i poslovanju vodeću ulogu imaju organizacije udruženog rada. Pored toga, utvrđeni su zadaci Narodne banke Jugoslavije kao centralne banke, narodnih banaka republika i narodnih banaka autonomnih pokrajina.

U novoj organizaciji Narodne banke Jugoslavije organi upravljanja su: Savet guvernera i Guverner Narodne banke Jugoslavije.

Savet guvernera sačinjavaju: Guverner Narodne banke Jugoslavije, guverneri narodnih banaka republika i guverneri narodnih banaka pokrajina.

Summary

The crediting system of Yugoslavia

The crediting system under the circumstances of selfmanaging socialism is resulted from the main features of the socio-economic relations. The development of socialist Yugoslavia beginning from 1950 is based on the selfmanagement of the immediate producers. Selfmanagement has strongly effected the socio-economic relations and the shaping of such a super-structure that would be in keeping with the basic socio-economic features. The arrangement of relations based on the principles of selfmanagement is distinguished by the fact that the banks are not part of the state, but independent in making decisions regarding credits as far as their resources allow them to go. Such a conception indicates the decentralisation of the banking system.

Regardless to the decentralisation the business conduct of commertional banks remains limited by certain measures of the National Bank.

S All the banks have a nation-wide network. In their financial transactions they are free from both local and regional limitations regarding the resources awailable and investment loans.

The newly established relations make it possible for the organisations of assotiated work to establish banks of their own, provided they are in possession of the means necessary. The highest administrative body of bank menagement is the assembly, which consists of the representa tives of the founders, however as founders they cannot have more than lo per cent of the total number of votes.

As the Constitution has been carried out the organisation and the functioning of the banking system has changed for the better. In the current banking system the business banks have undergone essential changes, and the working organisations have a decisive role in running them. Apart from that the tasks of the National Bank of Yugoslavia, as the central bank, are determined along with the tasks of the banks of republics and autonomous provinces.

In the newly organized National Bank of Yugoslavia the organs of management consist of the council of governers and the governer of the National Bank of Yugoslavia. The council of governers is made up of the governer of the National Bank of Yugoslavia, the governers of all the national banks in the socialist republics and the governers of the banks in the autonomous provinces.